

Forvaltningsgruppa informerer

Kristin Prestvold

Medlemmene i Forvaltningsgruppa endret seg litt denne våren. Dessverre måtte Jostein Gundersen av forskjellige grunner trekke seg fra gruppa. Vi vil gjerne benytte anledningen til å takke Jostein for det flotte arbeidet han har utført. Som erstatning for Jostein har vi fått **David Tuddenham** inn i gruppa og det er vi veldig glade for. David har hovedfag i arkeologi fra NTNU, og jobber som forsker og arkeolog ved NTNU/Vitenskapsmuseet i Trondheim, med spesielt kulturminnevern under vann. Han tar for tiden PhD-studiet hvor han ser nærmere på kulturminnevernet under vann som praksis. Han har tidligere vært i NAM-styret.

Forvaltningsgruppa fortsetter sin temabaserte rapportering. I vår har vi valgt Kulturminneåret 2009 som tema siden vi i år feirer nettopp dette. Årets tema er "Dagliglivets kulturminner", et tema som er ment å åpne dørene inn til kulturarven i fjern og nær fortid og alle mulighetene den rommer. Dagligliv er ikke et entydig begrep. Det varierer med hvem som lever eller har levd det. Alle kvinner, menn og barn opp gjennom tidene har hatt sine egne dagligliv, fulle av tunge og lette gjøremål, latter, gråt og sang. Dagliglivet omfatter alt og alle. Og med handlinger følger gjenstander, fortellinger, sagn, myter og tradisjoner, deler av vår virkelighet til hverdags og til fest. Temaet favner dermed vidt, både kulturelt, sosialt og i tid. I år feirer vi den gamle kaffekoppen uten hank i skapet, barndommens Barbie, togbanen, jaktredskaper og fangstgropene på fjellet. I år feirer vi minner fra langt tilbake i tid, fra i går og fra i dag. Kulturminner er alt du ser og opplever. Men det er ikke dermed sagt at alle kulturminner har like stor verdi. Og hva er så verdi? Og hvem fastsetter verdien?

Kulturminneåret er ment å være en storsatsing fra Regjeringa for å gi arbeidet med kulturminner et ekstra løft. Gjennom året ønsker Regjeringa å stimulere til engasjement og oppmerksomhet rundt mangfoldet i kulturarven. En av hovedmålsettingene er at arbeidet med kulturminner skal føre til økt bevisstgjøring om kulturminnenes betydning for befolkningen og samfunnet. Håpet er at Kulturminneåret 2009 skal engasjere flest mulig, skape forståelse for at kulturvernarbeid angår alle og ikke minst for at det er en aktivitet som byr på glede, trivsel og stadig økt innsikt. Kulturminneåret skal være et år for de frivillige organisasjonene med fokus på samarbeid og bredt folkelig engasjement. Kulturminneåret 2009 skal markere kulturminner som attraksjoner og viktige ressurser i samfunnet. Kulturminneåret er Miljøverndepartementets og Kultur- og kirke departementets felles satsing.

Spørsmålet er hva som ligger i begrepet storsatsing. Hva innebærer storsatsing fra regjeringens side og et markert satsingsområde fra flere departement for å stimulere til engasjement og oppmerksomhet rundt vår kulturarv og alle minnene den har etterlatt seg? Når festtalene er over, hva betyr økt arbeidsinnsats, økt bevisstgjøring og satsing på kulturminnenes betydning for befolkningen og samfunnet?

Vi stiller spørsmål ved dette av flere grunner:

Fylkeskommunene i landet har som regional kulturminnemyndighet fått en sentral rolle i Kulturminneåret 2009. De skal kanalisere innholdet i året og ha en samlende, formidlende og koordinerende rolle i fylket. For øvrig er det opp til enhver fylkeskommune og andre instanser innenfor kulturminnevernet hvordan de vil angripe kulturminneåret 2009 og hvor stor vekt de vil legge på dette i sitt daglige virke – i sitt dagligliv.

Grunnen til det siste er at det ikke er overført en krone til det regionale forvaltningsapparatet øremerket Kulturminneåret 2009. Noen fylkeskommuner har vektlagt året og rokert på allerede begrensede midler, andre jobber som før med vern av kulturminner – som strengt tatt er årets tema – uten å markere kulturminneåret spesielt. Kulturminneåret 2009 kunne ha styrket det regionale apparatet ute i fylkene, det kunne ha vært året da kulturminnene våre og kulturminnevernet stod på agendaen og ble løftet fram, det kunne ha vært året da kulturminnene våre og kulturminnevernet ble problematisert og drøftet, og ikke som alltid, overlatt til festtalene og overkjørt av fylkespolitikere med helt andre hensikter.

Ingen overførsel av friske kroner til det regionale forvaltningsapparatet. Det kan vi leve med, det er vi vant til. Men målet med Kulturminneåret 2009 var og er at det skal inkludere alle og ha bred deltakelse på lokalt plan. Det skulle være året da de frivillige organisasjonene og deres arbeid skulle hedres og være i fokus. Hva da med alle ildsjelene, frivillige idealister og entusiaster ute i det ganske land som i en årrekke har nedlagt utallige timer med innsats for å skape interesse for sine kulturminner i lokalmiljøet? Dette var den gyldne sjansen for å belønne disse for det formidable arbeidet de har gjort og gjør, gi dem og alle lokallag og frivillige organisasjoner som driver med kulturminnevern en belønning for strevet i form av midler til å fortsette det flotte arbeidet de gjør. Dette var den gyldne sjansen til å gi belønning for innsatsen slik at disse fikk inspirasjon til å fortsette arbeidet. Ikke bare en klapp på skulderen – med ønske om fortsettelse av det gode frivillige dugnadsarbeidet ...

For å gjøre en lang historie kort. Ved utgangen av 2008 var nesten ikke en krone avsatt til frivillige lag og organisasjoner samt andre kulturverninstitusjoner. Igjen virket det som om intensjonene med året fra sentralt hold var skyhøye, men at intensjonene og realitetene overhodet ikke stod i forhold til hverandre. De store ord ble understreket, festtalene ble holdt, men det ble ikke overført midler til å gjennomføre intensjonene. Dette rettet litt på seg da det i statsbudsjettet 2009 ble bevilget midler til Kulturminneåret 2009 som mellom annet skulle gå til lokale tiltak. Samlet tilskuddsramme ble **6 millioner kroner**. Disse ble lyst ut og i overkant av 800 søknader ble sendt, hovedsakelig knyttet til samarbeidsprosjekter mellom frivillige organisasjoner, kommuner og fylkeskommuner. Endelig vedtak om tildeling av midler ble gjort av styret i Norges kulturvernforbund. 357 prosjekter fikk støtte.

Så tilslutt rettet det litt på seg med hensyn til økonomi og midler til frivillige lag og organisasjoner. En liten påskjønnelse til det frivillige arbeidet som er lagt ned over det ganske land gjennom en årrekke. Men noen storsatsing, kan vi snakke om det?

Avslutningsvis vil vi rette en takk til alle frivillige lag og organisasjoner, ildsjeler, ja alle, som jobber med og har interesse for vår spennende og mangfoldige kulturarv. Sekretariatet for Kulturminneåret med nettsiden www.kulturminneaaret2009.no har gjort og gjør en god jobb. Vi gjør som best og så godt vi kan, vi i denne smeltedigelen kalt "kulturminnefamilien". Og så får vi vel bare riste litt undrende på hodet over politikernes definisjon av begrepet storsatsing i forbindelse med kulturminner og kulturminnevern.

Vest-Norge

v/ Trond Meling, Rogaland fylkeskommune

Dagliglivets kulturminner er hovedtemaet for Kulturminneåret, noe som også gjenspeiles i svært mange av prosjektene som finner sted gjennom året i vestlandsfylkene, både store og små. I Hordaland har en bl.a. satset på utstillingen "Fiskebollar i karri", som er et

samarbeidsprosjekt mellom Kunsthøgskolen i Bergen og Den kulturelle skolesekken. Utstillingen skal vises for alle grunnskoleelevene i fylket. En annen utstilling i Hordaland som har fått midler gjennom Kulturminneåret, er "Hushjelp søkes. Bill. Mrk." på Bymuseet i Bergen. Utstillingen tar for seg arbeids- og levekårene for hushjelpen i perioden 1850 – 1950, både i byen og på landet. Utstillingen er et samarbeid med Bergen kommune.

Et annet satsningsområde i Kulturminneåret er ulike kulturstier og kulturminneløyper, gjerne kombinert med det hverdagslige. Eksempel på det siste er "Kvardagsspor i landskapet" på Osterøy i Hordaland. Dette er et samarbeidsprosjekt mellom Osterøy museum, Hordaland fylkeskommune, Osterøy kommune og flere lokale lag/foreninger. Et sentralt tema i dette prosjektet er stedsnavn som kulturminne. I forbindelse med "Kulturhelg" på smelteverket i Odda skal en også åpne en nyetablert kulturminneløype i sentrum. Her er det industrikultur og arbeiderhistorie som står i fokus.

Mange av prosjektene tar utgangspunkt i kulturminner fra nyere tid, men også arkeologiske kulturminner har fått plass i Kulturminneåret. Helleristningsfeltet på Ausevik i Flora, Sogn og Fjordane, nevnt i forrige nyhetsbrev fra Forvaltningsgruppa, er et av fyrtårnprosjektene til Riksantikvaren i Kulturminneåret. Her vil det påbegynte arbeidet med å tilrettelegge feltet for publikum med bl.a. skilting og gangstier fortsette for fullt. Flere av kulturminneløypene har også utgangspunkt i tematikk fra forhistorien. Et eksempel på dette er "I Rosslandsgudens rike" i Sokndal, Rogaland. Rosslandsguden er et steinhode som ble funnet på Rossland på begynnelsen av 1700-tallet (se foto). Hodet lå i en ur like nedenfor et oppbygd steinalter som står på et høydedrag sentralt i bygda. Kulturminneløypa tar utgangspunkt i stedet med gudehodet og alteret, og guider deg videre rundt til ulike severdigheter og fortidsminner i området. Løypa er laget av Dalane friluftsråd i samarbeid med Sokndal kommune. I arbeidet med kulturminneløyper i Sogn og Fjordane har en også hatt fokus på arkeologiske kulturminner, bl.a. kvernsteinsbruddet i Hyllestad. Arbeidet med disse løypene er et samarbeid mellom det offentlige og frivillige lag/organisasjoner.

Rosslandsguden i Sokndal, Rogaland. Foto: Rogaland fylkeskommune

De ovenfor nevnte prosjektene er bare et lite knippe av de arrangementene og tilretteleggingene som vil finne sted rundt omkring i vestlandsfylkene i løpet av året. Tematikken og utformingen varierer sterkt, men en fellesnevner for mange er det hverdagslige og at så mange som mulig skal kunne delta.

Nord-Norge

Dag Magnus Andreassen, Troms fylkeskommune

Troms fylkeskommunes arbeid med Kulturminneåret 2009

v/Oddvar Svendsen

Troms fylkeskommunes arbeid med Kulturminneåret 2009 blir ivaretatt av Kulturarv i Troms, som er en avdeling ved kulturetaten i fylkeskommunen. Vi så tidlig at Kulturminneåret ville være viktig både for å sette kulturarven på dagsorden, men også for å fremme samarbeid og utvikle det institusjonelle rammeverket rundt kulturminnevernet. Vi arrangerte derfor allerede i april 2008 en konferanse – *Kulturarven som ressurs* – som et startskudd for arbeidet med Kulturminneåret. Vi inviterte deltakere fra kommuner, institusjoner i abm-sektoren og fra lag og foreninger som arbeider med kulturarv. Vi dekket reise og opphold for 25 deltakere fra lag og foreninger (like mange som det er kommuner i Troms), og ønsket med det å markere at vi så på frivillig innsats som viktig for arbeidet med Kulturminneåret.

Et tidlig initiativ til arbeidet med Kulturminneåret 2009 viste seg å gi gode resultater. Arbeidet startet opp i alle deler av fylket, og det ble tatt initiativ til prosjekter som involverte deltakere fra både foreninger og institusjoner. Da Norges kulturvernforbund lyste ut nasjonale tilskudd til prosjekter i Kulturminneåret, kom det inn 93 søknader fra Troms. Det ble gitt tilskudd til 25 mindre og to større prosjekter. Utenom disse prosjektene har mange institusjoner, lag og foreninger i Troms tatt i bruk både Kulturminneløypa og Digitalt fortalt som nye formidlingsarenaer.

Troms fylkeskommunes egen storsatsing i Kulturminneåret er en oppgradering av *Fotefar mot nord* i Troms. Dette var en felles satsing fra de fire nordligste fylkeskommunene tidlig på 1990-tallet, og baserte seg på ett utvalgt kulturminne i hver kommune. I Kulturminneåret 2009 vil vi i samarbeid med eiere og drivere av Fotefar-objektene, ruste disse opp med sikte på å fremme dem som viktige kulturarv-ressurser i Troms.

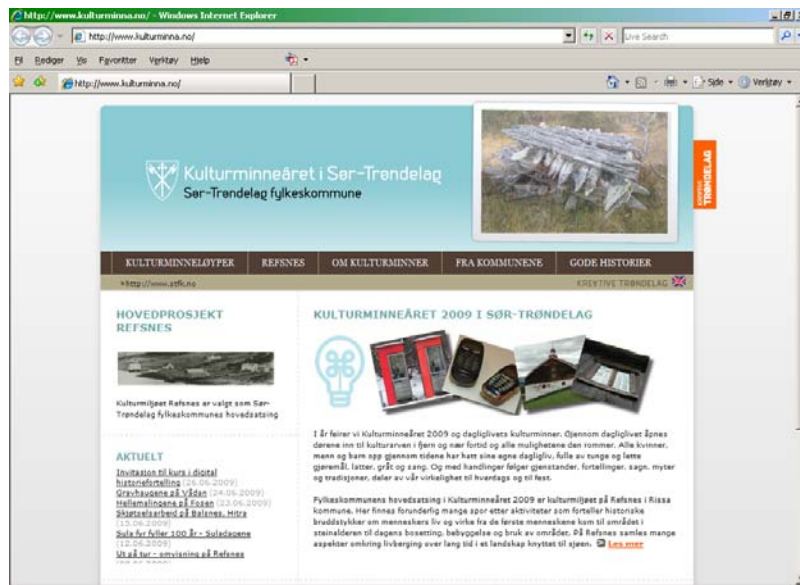
Kulturarv i Troms er opptatt av at Kulturminneåret 2009 skal gi resultater på lang sikt. Vi står derfor som medarrangør, sammen med Tromsø Museum Universitetsmuseet, for Norges kulturvernforbunds avslutningskonferanse for Kulturminneåret 2009 – *Veien videre* – i Tromsø 26. og 27. november 2009.

Midt-Norge

v/ Kristin Prestvold, Sør-Trøndelag fylkeskommune

Sør-Trøndelag fylkeskommunes arbeid i forbindelse med Kulturminneåret 2009 bygger på eksisterende kulturminnearbeid og prosjekter. Dette er arbeid vi gjør som regional kulturminnemyndighet, uansett om vi feirer kulturminneår eller ikke. Men arbeidet samles, fornyes, ikles ny drakt og profileres gjennom å legge det ut på en fyldig nettside om

kulturminner og kulturminnearbeidet i fylket gjennom året. På nettsiden lærer du om kulturminner som fortellende spor etter kvinner, menn og barn i fjern og nær fortid, finner opplysninger om kulturminneløypene i fylket, og leser gode historier knyttet til kulturminner. Siden blir kontinuerlig oppdatert med nye og interessante historier og aktuelle nyheter. Samtidig vil prosjekter som er under utvikling, på skissebordet, på trappene, etablert men framdeles i startgropa, brukes til å synliggjøre fylkeskommunens arbeid med kulturminner og kulturminnevern.

Kommunene i fylket, lag og organisasjoner, er invitert til å bidra ved å gi oss informasjon om prosjekter, arrangement og tiltak i forbindelse med året. Slik fungerer nettsiden som en ressursbank for kommunene, frivillige organisasjoner, ressurspersoner, lokale arrangører og publikum.

Sjekk: www.kulturminna.no

Foruten denne fyldige nettsiden om kulturminner og kulturminnearbeidet i fylket, er fylkeskommunens hovedsatsing i Kulturminneåret 2009 kulturmiljøet på Refsnes i Rissa kommune. Her finnes forunderlig mange spor etter aktiviteter som forteller historiske bruddstykker om menneskers liv og virke fra de første menneskene kom til området i steinalderen til dagens bosetting, bebyggelse og bruk av området. På Refsnes samles mange aspekter omkring livberging over lang tid i et landskap knyttet til sjøen.

De eldste kulturminnene i området er åpne steinalderboplasser og klynger med tufter etter runde hus fra steinalderen. Fra jernalderen finner du flere gravfelt med lave røyser, det største feltet består av rundt 40 røyser. I tillegg ligger en rekke nyere tids kulturminner i området. Blant disse er et gammelt rettersted, et tidligere laksevarp, rester i grunnen etter en revefarm, en isdam hvor man tidligere tok is til ishuse på gården, steingjerder og ikke minst en bauta over menn fra Stjørna som deltok i Napoleonskrigene 1801-1814! Her ligger også Refsnes hagen, gammelstua som det nå er aktuelt å restaurere og bruke sammen med flere nybygg som utleiehus for fisketurister.

Gjennom Kulturminneåret 2009 vil fylkeskommunen arbeid med forskjellige skjøtselstiltak på eiendommen, et arbeid som vil fortsette lenge etter at Kulturminneåret 2009 er slutt. Refsnes

skal tilrettelegges for publikum, med skilte kulturminner på stier gjennom et allsidig kulturlandskap. Arbeidet går som føljetong på nettsiden.

Sametinget

v/Rune Floor

Sametinget har ikke så mange egne prosjekter i forbindelse med Kulturminneåret 2009. En av årsakene til dette er manglende ressurser i og med at vi ikke har fått tildelt egne midler til dette formålet. Men vi stiller oss langt fra negative i forhold til å bli med på prosjekter.

Når det er sagt, så har den sjøsamiske bosetningen Kjelvik gård i Sørfold kommune i Nordland vært ukens kulturminne: <http://www.kulturminnearet2009.no/prosjekter/ukens-kulturminne/uke-6-samisk-husmannsplass>

I tillegg har vi samarbeid på gang med Statens Naturoppsyn (SNO).

Nord-Trøndelag fylkeskommune

v/Hilde Arna Tokle

Nord-Trøndelag fylkeskommune samarbeider med kommunene om å lage et digitalt kulturminneatlas. Samlinger for ansatte innen kultur, plan- og byggesak og landbruk er også under planlegging. Fylkeskommunen er samtidig med om å arrangere "Steinkjer åpne hus" og har gitt tilsagn på midler til arrangement. "Steinkjer åpne hus" gir omvisning i vernverdige og arkitektoniske interessante hus i Steinkjer ei helg i september. Fylkeskommunen planlegger for øvrig fotokonkurranse i TA – mitt kulturminne til høsten samt samarbeid med medielinjer på vgs om Digitalt fortalt.

Sørøst-Norge

v/Espen Finstad, Oppland fylkeskommune

Akershus fylkeskommune

I Akershus skal minst et kulturminne i hver kommune skiltes innen utløpet av 2009! Kommuner, grunneiere, frivillige organisasjoner og skoler er viktige samarbeidspartnere. Fylkeskommunen ser Kulturminneåret 2009 som en viktig satsning. Dokumentasjon og skjøtsel av arkeologiske kulturminner som er utsatt for slitasje, ødeleggelse eller gjengroing er et viktig område vi ønsker å ta fatt på, og vil bli vårt bidrag til Kulturminneåret 2009. Prosjektet vil delvis ta utgangspunkt i eksisterende "Skilt og skjøtselplan for Akershus". Les om skjøtelsplanen i Riksantikvarens "La stå!" s. 20. Det vil også bli aktuelt å gjennomføre ny kartlegging og tilstandsvurdering av enkelte av kulturminnene i forbindelse med planlagte skjøtselstiltak. Det kan også bli aktuelt å skilte kulturminner fra nyere tid. Skjøtsel kan innebære hogst og slått for å gjøre gjengrodde kulturminner, eksempelvis forhistoriske gravfelt, mer synlig og tilgjengelig. Ved at kulturminner blir skjøttet og gjort bedre tilgjengelige for publikum, vil forhåpentligvis også interessen for kulturarven øke. Innbyggere med kunnskap og forståelse vil være kulturarvens beste voktere for framtiden! 4 stillinger er avsatt i kulturminneåret til å jobbe med skilt, skjøtsel og formidling i bred forstand.

Oppland fylkeskommune

I Oppland har Oppland fylkeskommune gitt politisk tilslutning til å støtte opp om kulturminneåret 2009. I kulturvernplanen for Oppland 2007 – 2011 står:

Oppland fylkeskulturminnevernår 2009 skal gjøre kulturvernsatsingen tydeligere og markere starten på en prosess som skal gjøre kulturminnefeltet til et stadig viktigere grunnlag for lokalsamfunnsutviklingen

Opplands satsingsområder i kulturminneåret 2009 er:

- 2 - årig Kulturarvprodusent i den kulturelle skolesekken
- Forsterket satsing på formidling, skilting og skjøtsel av kulturminner
- Satsing på noen prosjekter med stort formidlings- forskningspotensiale, blant annet "Ut av Isen", "Jernvinna i Oppland", " Samiske kulturminner i Oppland" og "Byggeskikk og kunst"
- Media. Enkelte av de ovennevnte prosjektene vil ha stor appell i media. Vi vil også medvirke til at "dagliglivets kulturminner" som er tema for kulturminneåret, får bred mediedekning i 2009
- Utvikle nye samhandlingsarenaer
- Museene i Oppland i kulturminneåret

Buskerud fylkeskommune

Buskerud fylkeskommunes hovedtiltak i 2009 er tilskuddsordning til kulturminnetiltak, bygningsvernseier –forprosjekt, og formidling kulturarv: Skiltplan for kulturminner av regional og nasjonal verdi. Fylkeskommunen har fordelt kr. 300 000,- i tilskudd til lokale Kulturminneårstiltak. Kriteriene for tildeling av tilskudd er at tiltakene avspeiler tematikken og tankegangen bak Kulturminneåret 2009, fokuserer både på materielle og immaterielle kulturminner og involverer flere samarbeidsparter. Foruten dette arrangerer fylkeskommunen "Seminar Kulturminneåret 2009" den 9.-10. juni på Hringariki, gir tilskudd på kr. 75 000,- til jubileumstog Bergensbanen i juni og samarbeider med Fylkesmannen og Statens naturoppsyn om tiltak på Hardangervidda, Vassfaret og Steinsletta.

Marine kulturminner

v/ David Tuddenham, NTNU/Vitenskapsmuseet

Sjøfartsmuseene og Landsdelsmuseene med ansvar for kulturminnevern under vann kommer i kulturminneåret 2009 til å gjennomføre en rekke tiltak som knytter seg opp mot markeringen av kulturminneåret. Fra Norsk Sjøfartsmuseum meldes det om at det planlegges formidling av Sjøfartsmuseets overvåkningsprosjekt i Telemarksvassdraget, hvor man informerer om kulturminnevernet under vann gjennom foredrag, skilting av kulturminner samt andre tiltak rettet mot publikum. Bergen Sjøfartsmuseum melder at de har tenkt å gjennomføre en serie foredrag knyttet til kulturminnevernet hvor kulturminnevernet under vann fremmes. Fra Vitenskapsmuseet vil kulturminneåret bli markert gjennom en satsning på samarbeid mellom museet og sportsdykkerklubber gjennom det såkalte skiltprosjektet. Dette er et samarbeidsprosjekt hvor lokale sportsdykkere gis anledning til å adoptere et vrak, og gjennomføre enkle oppgaver knyttet til miljøovervåking på lokaliteter. For nærmere omtale av prosjektet se Fredrik Skoglund i Spor 2008:2.

David tuddenham med UV-skilt. Foto: Fredrik Skoglund

Videre kommer Vitenskapsmuseet til å aktivere lokale kulturminner under vann i utstillings- og formidlingssammenheng. I løpet av sommeren 2009 kommer NTNU Vitenskapsmuseet til å åpne en utstilling på Hustadvika, som skal formidle kulturminnevern under vann gjennom å aktivere materialet fra Stopleleivraketen - en 1700-talls nederlandsk tømmerfrakte som forliste i den indre leden Stoplanen på Hustavika.